

एकवचन द्विवचन बहुवचन

1 राम (पुं) अकारान्तः person

1	रामः	रामौ	रामाः
2	रामम्	रामौ	रामान्
3	रामेण	रामाभ्याम्	रामैः
4	रामाय	रामाभ्याम्	रामेभ्यः
5	रामात्	रामाभ्याम्	रामेभ्यः
6	रामस्य	रामयोः	रामाणाम्
7	रामे	रामयोः	रामेषु
सं	(हे) राम	(हे) रामौ	(हे) रामाः

2 मन्त्र (पुं) अकारान्तः book

1	मन्त्रः	मन्त्रौ	मन्त्राः
2	मन्त्रम्	मन्त्रौ	मन्त्रान्
3	मन्त्रेण	मन्त्राभ्याम्	मन्त्रैः
4	मन्त्राय	मन्त्राभ्याम्	मन्त्रेभ्यः
5	मन्त्रात्	मन्त्राभ्याम्	मन्त्रेभ्यः
6	मन्त्रस्य	मन्त्रयोः	मन्त्राणाम्
7	मन्त्रे	मन्त्रयोः	मन्त्रेषु
सं	(हे) मन्त्र	(हे) मन्त्रौ	(हे) मन्त्राः

3 नर (पुं) अकारान्तः person

1	नरः	नरौ	नराः
2	नरम्	नरौ	नरान्
3	नरेण	नराभ्याम्	नरैः
4	नराय	नराभ्याम्	नरेभ्यः
5	नरात्	नराभ्याम्	नरेभ्यः
6	नरस्य	नरयोः	नराणाम्
7	नरे	नरयोः	नरेषु
सं	(हे) नर	(हे) नरौ	(हे) नराः

एकवचन द्विवचन बहुवचन

1 लिख् (प) Write

प्र.	लिखति	लिखतः	लिखन्ति
म.	लिखसि	लिखथः	लिखथ
उ.	लिखामि	लिखावः	लिखामः

2 दा (उ) Give

प्र.	ददाति	दत्तः	ददति
म.	ददासि	दत्थः	दत्थ
उ.	ददामि	दद्वः	दद्वः

3 कृ (उ) Do

प्र.	करोति	कुरुतः	कुर्वन्ति
म.	करोषि	कुरुथः	कुरुथ
उ.	करोमि	कुर्वः	कुर्मः

4 अस् (प) To be

प्र.	अस्ति	स्तः	सन्ति
म.	असि	स्थः	स्थ
उ.	अस्मि	स्वः	स्मः

5 लिख् (कर्मणि) लट्

प्र.	लिख्यते	लिख्येते	लिख्यन्ते
म.	लिख्यसे	लिख्येथे	लिख्यध्वे
उ.	लिख्ये	लिख्यावहे	लिख्यामहे

6

1	कलमेन	कलमाभ्याम्	कलमैः
2	लिखन्	लिखन्तौ	लिखन्तः
3	लिखितवान्	लिखितवन्तौ	लिखितवन्तः

॥संस्कृत-यन्त्राधारः॥

तन्त्रम् -	(A+B+C)(x+y+z) = Ax+Ay+Az+ Bx+By+Bz+ Cx+Cy+Cz
द्वितीया -	1) (रामः लिखति। रामौ लिखतः। रामाः लिखन्ति।)(मन्त्रम्। मन्त्रौ। मन्त्रान्।
तृतीया -	2) रामः लिखति कलमेन। (करणम्) (Ram is writing by a pen)
चतुर्थी -	3) रामः ददाति नराय । (सम्प्रदानम्)(Ram is giving to a man)
पञ्चमी -	4) रामः आददाति नरात्। (अपादानम्) (taking from a man)
षष्ठी -	5) रामः लेखनम् करोति मन्त्रस्य। (कारकम्=कृद्योग-षष्ठी)
सप्तमी -	6) रामः लिखति ग्रामे। (अधिकरणम्)(Ram is writing in a village)
तृतीया -	7) मन्त्रः लिख्यते रामेण । (कर्मणि वाक्यम्, Passive, कर्ता=तृतीया)
क्त-	8) मन्त्रः लिखितः रामेण। (Mantra was written by Ram)
कृत्याः -	9) मन्त्रः लेखनीयः रामेण। (should/can be written by Ram)
कर्मणि शानच्-	10) मन्त्रः लिख्यमानः अस्ति रामेण। (is being written by Ram)
शतृ/शानच्-	11) रामः लिखन् अस्ति मन्त्रम्। (Ram is writing a mantra)
क्तवतु-	12) रामः लिखितवान् मन्त्रम्। (Ram wrote a mantra)
सर्वविभक्तयः -	रामः ग्रन्थम् हस्तेन नराय ग्रन्थालयात् मित्रस्य ग्रामे ददाति।

(a+b)(c+d)(x)=acx, adx, bcx, bdx

(धनस्य लाभाय। धनम् लब्धुम्) (गृहम् गत्वा। गृहम् आगम्य) (रामः लिखति ग्रन्थम्)

(धनम् लब्ध्वा। धनम् उपलभ्य) (गृहस्य गमनाय। गृहम् गन्तुम्) (रामः लिखति ग्रन्थम्)

भावसप्तमी -	जने ग्रन्थम् दत्तवति छात्रः ओदनम् खादति। (क्तवतु)
भावसप्तमी -	जनेन ग्रन्थे दत्ते छात्रः ओदनम् खादति। (क्त)
भावसप्तमी -	जने ग्रन्थम् ददति छात्रः ओदनम् खादति। (शतृ)
भावसप्तमी -	जनेन ग्रन्थे दीयमाने छात्रः ओदनम् खादति। (कर्मणि शानच्)
निर्धारणम् -	नृपेषु /नृपाणाम् रामः महान्। छात्रः शास्त्राणाम्/शास्त्रेषु वेदान्तम् पठति।
पञ्चमी -	ज्ञानात् इच्छा जायते। (इच्छायाः हेतुः ज्ञानम्)(हेतुः=पञ्चमी)
द्विकर्मकधातुः -	(कर्त्तरि)छात्रः जनम् ग्रन्थम् याचते। (कर्मणि) छात्रेण जनः ग्रन्थम् याच्यते।
णिजन्तम् -	(कर्त्तरि)जनः छात्रम् ग्रन्थम् पाठयति।(कर्मणि) जनेन छात्रः ग्रन्थम् पाठयते।

यन्त्रस्य अभ्यासः

अनु	शब्द	कर्ता	क्रिया	कर्म/षष्ठी	करण	ददाति	आददाति	षष्ठी	अधिकरण	कर्मणि	क्त	कृत्य	यक्+शानच्	शतृ/शानच्	क्तवतु	पद	अर्थ
1	अ-पुं	राम	लिखति	मन्त्र	कलम	नर	नर	लेखन	ग्राम	लिख्यते	लिखित	लेखनीय	लिख्यमान	लिखत्	लिखितवत्	कलत्र	पत्नी
2	अ-नपुं	मित्र	पश्यति	फल	नेत्र	कलत्र	कलत्र	दर्शन	वन	दृश्यते	दृष्ट	दर्शनीय	दृश्यमान	पश्यत्	दृष्टवत्	वाटिका	उद्यानम्
3	आ-स्त्री	दुर्गा	लिखति	कविता	भुजा	अम्बा	अम्बा	लेखन	वाटिका	लिख्यते	लिखित	लेखनीय	लिख्यमान	लिखन्ती	लिखितवती	गिरि	पर्वतः
4	इ-पुं	मुनि	लिखति	तिथि	पाणि	कवि	कवि	लेखन	गिरि	लिख्यते	लिखित	लेखनीय	लिख्यमान	लिखत्	लिखितवत्	पाणि	हस्त, हट्ट
5	इ-स्त्री	युवति	लिखति	स्तुति	लिपि	मूर्ति	मूर्ति	लेखन	भूमि	लिख्यते	लिखित	लेखनीय	लिख्यमान	लिखन्ती	लिखितवती	अटवी	वनम्
6	ई-स्त्री	भगिनी	भाषते	वाणी	भारती	जननी	जननी	भाषण	अटवी	भाष्यते	भाषित	भाषणीय	भाष्यमान	भाषमाणा	भाषितवती	दारु	काष्ठ, दानशील, रु
7	उ-पुं	साधु	याति	मेरु	सेतु	शिशु	शिशु	यान	ऋतु	यायते	यात	यानीय	यायमान	यात्	यातवत्	वास्तु	गृह, निवास
8	उ-नपुं	दारु	पणते	वस्तु	वसु	वास्तु	वास्तु	पणन	वास्तु	पण्यते	पणित	पणनीय	पण्यमान	पणमान	पणितवत्	कोविद्	विद्वान्
12	त्,द्,ध्	कोविद्	नयति	समिध्(स्त्री)	सरित्(स्त्री)	सुहृद्	सुहृद्	नयन	परिषद्(स्त्री)	नीयते	नीत	नयनीय	नीयमान	नयत्	नीतवत्	समिध्	यज्ञाय काष्ठम्
13	इन्-पुं	गुणिन्	गच्छति	स्वामिन्	करिन्	स्वामिन्	स्वामिन्	गमन	विटपिन्	गम्यते	गत	गमनीय	गम्यमान	गच्छत्	गतवत्	सरित्	नदी
14	अन्-पुं	आत्मन्	बोधति	महिमन्	आत्मन्	ब्रह्मन्	ब्रह्मन्	बोध	अध्वन्	बुध्यते	बुद्ध	बोधनीय	बुध्यमान	बोधत्	बुद्धवत्	करिन्	गजः
15	अन्-नपुं	ब्रह्मन्	गच्छति	धामन्	वर्त्मन्	धामन्	धामन्	गमन	व्योमन्	गम्यते	गत	गमनीय	गम्यमान	गच्छत्	गतवत्	विटपिन्	वृक्षः
16	वत्-पुं	भगवत्	रक्षति	गुणवत्		भाग्यवत्	भाग्यवत्	रक्षण	इरावत्	रक्ष्यते	रक्षित	रक्षणीय	रक्ष्यमाण	रक्षत्	रक्षितवत्	अध्वन्	मार्गः
17	स्-पुं	वेधस्	सृजति	चन्द्रमस्	मनस्(नपुं)	वृद्धश्रवस्	वृद्धश्रवस्	सृजन	उषस्(स्त्री)	सृज्यते	सृष्ट	सर्जनीय	सृज्यमान	सृजत्	सृष्टवत्	वर्त्मन्	मार्गः
18	स्-नपुं	रक्षस्	भाषते	दुर्वासस्	वचस्	दुर्वासस्	दुर्वासस्	भाषण	महस्	भाष्यते	भाषित	भाषणीय	भाष्यमान	भाषमाण	भाषितवत्	धामन्	स्थान, गृह
19	अस्मद्	अस्मद्	पश्यामि	युष्मद्		युष्मद्	युष्मद्	दर्शन	विश्वसिमि	दृश्यते	दृष्ट	दर्शनीय	दृश्यमान	पश्यत्	दृष्टवत्	व्योमन्	आकाशम्
20	युष्मद्	युष्मद्	पश्यामि	अस्मद्		अस्मद्	अस्मद्	दर्शन	विश्वसिषि	दृश्यते	दृष्ट	दर्शनीय	दृश्यमान	पश्यत्	दृष्टवत्	इरावत्	समुद्रः
21	स्त्री	बाला	आरोहति	शाखा	लता	अम्बा	अम्बा	आरोहण	वाटिका	आरुह्यते	आरूढ	आरोहणीय	आरुह्यमाण	आरोहन्ती	आरूढवती	महस्	उत्सवः
22	नपुं	कलत्र	सीव्यति	अंशुक	सूत्र	मित्र	मित्र	सीवन	गृह	सीव्यते	स्यूत	सेवनीय	सीव्यमान	सीव्यत्	स्यूतवत्	रक्षस्	राक्षसः
23	स्त्री	खनकी	खनति	वापी	विशिखा	नदी	नदी	खननम्	पृथिवी	खन्यते	खात	खननीय	खन्यमान	खनन्ती	खातवती	ब्रह्मन्(नपुं)	निर्गुण
24	पुं	मुनि	अर्चति	ऋषि	पाणि	कवि	कवि	अर्चनम्	गिरि	अर्च्यते	अर्चित	अर्चनीय	अर्च्यमान	अर्चत्	अर्चितवत्	ब्रह्मन्(पुं)	सगुण
25	नपुं	वारि	प्रविशति	दधि	अस्थि	अक्षि	अक्षि	प्रवेशः	अक्षि	प्रविश्यते	प्रविष्ट	प्रवेशनीय	प्रविश्यमान	प्रविशत्	प्रविष्टवत्	वसु	धनम्
26	नपुं	मित्र	प्रहरति	अपत्य	काष्ठ	अपत्य	अपत्य	प्रहारः	गृह	प्रहियते	प्रहत	प्रहरणीय	प्रहियमाण	प्रहरत्	प्रहतवत्	पणते	क्रीणाति
																विशिखा	spade
																सूत्रम्	तन्तुः
																अंशुकम्	वस्त्रम्